

θη καὶ ὁ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου Βύρωνος προ-
ταθέντι διαγωνισμῷ διακριθεὶς ἀνδραῖς τοῦ λό-
δου Βύρωνος.

Ἐν Ἐρμούπολει, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1881.

N. Γ. ΖΗΡΑΦΑΚΗΣ

ΓΝΩΜΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Μετὰ τῶν ἡμερῶν, διηγεῖται ὁ αἰδίδιμος Ν.
Δραγούμης¹, ἐγχειρίσας μοι ὁ Κυβερνήτης ἰδιω-
τικῆν ἐπιστολὴν — Ἀνάγνωθι, εἶπε μεγαλοφώ-
ως. Ἀναγνούς δὲ εἶδον ὅτι ὁ ὑπογεγραμμένος
Ἄρ. Μωραΐτινης, γράφων ἐξ Ἀγκῶνος, ἔλεγεν ὅτι
μετ' ὀλίγον ἔρχεται εἰς Αἴγιναν.

— Ἐνοσεῖς, ἠρώτησέ με μετὰ τὸ τέλος, διατί
ἀπήτησα ν' ἀναγνώσης τὴν ἐπιστολὴν; διότι ὁ
γράφων εἶναι πεπαιδευμένος ἅμα δὲ καὶ χρηστο-
ήθης νέος.

Προσηλώσας δ' ἐπ' ἐμὲ τοὺς αἰετοπετανοὺς
ὄφθαλμούς αὐτοῦ. — Ναί, ἐξηκολούθησεν, εἶναι
χρηστοήθης καὶ διὰ τοῦτο τὸν παρεκάλεσα ὅτε
διέδην διὰ τῆς Ἰταλίας νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.
Σὺ δὲ τί προτιμᾷς, γράμματα ἄνευ χρηστῶν ἡ-
θῶν, ἢ χρηστὰ ἦθῃ ἄνευ γραμμάτων;

Καὶ ἐπειδὴ νέυσας τοὺς ὄφθαλμούς ἐσιώπησα,
αὐτὸς ἐπαναλαβὼν τὸν λόγον·

— Δὲν ἀποκρίνεσαι; προσέθετο. Διέστρεψε
λοιπὸν καὶ σέ, τόσῳ νέον, ἢ ἑλληνικὴ οἴησις; Πολ-
λοὶ λογιώτατοι Ἕλληνες, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισα
εἰς τὴν Βιένναν καὶ ἀλλαγῶ, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς
σοφωτάτους, διότι ἔμαθον ὀλίγα γράμματα. Ἐνν,
ὡς καυχᾶσθε, εἶσθε ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων, ἔ-
πρεπε καὶ νὰ μὴ λησμονῆτε ὅτι σοφίαν ἐκεῖνοι
οὔτε ἐνόμιζον οὔτε ὠνόμαζον μόνην τὴν ἄσκησιν
τοῦ νοῦς, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τὴν καλλιέργειαν.
Ὁ μόνον γράμματα γινώσκων, στεροῦμενος δὲ ψυ-
χικῆς ἀγωγῆς, εἶναι αὐτὸ τοῦ χειροτέρου κακούρ-
γου χειρότερος, ὡς μάθων νὰ κατοικουρή ἐπιτηδει-
ότερον. Γνωρίζεις τὸν Σ; . . .

— Μάλιστα, ἐξοχώτατε.

— Αὐτὸς, ὡς ἀκούω, εἶναι ἐκ τῶν πλέον πε-
παιδευμένων μεταξὺ ὑμῶν, εἶναι ὅμως καὶ ἐκ τῶν
κακοηθεστέρων. Ὅτε ἦτο εἰς Π. . . ἔλεπετε
περὶ δὲ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἀρετῶν οὐδὲν λέγα.

Μετὰ τοσαύτης δὲ εὐγλωττίας, καίπερ μὴ ὁ-
μιλῶν εὐχερῶς τὴν ἑλληνικὴν, ἀνέπτυξε τὸ θέμα
τοῦτο, καὶ τοσαῦτα περὶ ἀγωγῆς ἀνέφερον ἐκ τοῦ
Πλάτωνος, τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ
Πυθαγόρου καὶ ἄλλων ἀρχαίων, ὡς τε καταστείλας
τὴν πνοήν μου ἐκρεμάσθην ἀπὸ τῶν χειλέων αὐ-
τοῦ. Ἄφου δ' ἐτελείωσας·

— Μήπως, ἠρώτησε γελῶν, ἐξέλαβες καὶ ἐμὲ
λογιώτατον; Τὸ κακὸν ὑμῶν εἶναι ὅτι μόλις μά-
θετε μερικὸν κανόνα τῆς γραμματικῆς, ἔττω
καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ μόλις ἰδῆτε μερικὰ
βουὰ τῆς Εὐρώπης, χειροτονεῖσθε μόνοι διορθω-
ταὶ τῆς κοινωνίας καὶ νομοθεταὶ τῆς πολιτείας.

Πλὴν, κύριε, ἄλλο γραμματικῆ, ἄλλο κοινωνία,
καὶ ἄλλο πολιτεία. Τόσῳ πολὺς καπνὸς γεμίζει
τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, ὥστε δὲν ἐνοσεῖτε ὁποῖον καὶ
ὁπόσον χάσμα διαχωρίζει τὰς δύο τελευταίας
ἀπὸ τῆς πρώτης. Οἱ παλαιοὶ σοφισταὶ ἐγίνωσκον
πλείονα γράμματα, καὶ ὅμως αὐτοὶ ἦσαν οἱ λυ-
μεῶνες τῶν Ἀθηναίων.

Ἐμοῦ δὲ ἐπηύξανε ὁ θαυμασμὸς οὐ μόνον διὰ
τὴν χάριν καὶ τὴν σαφήνειαν, δι' ὧν ἠρμήνευε τὴν
διάνοικν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπροσδόκη-
τον ἀνακάλυψιν ὅτι οἰκετοὶ ἦσαν αὐτῷ οἱ ἀρχαῖοι.

— Ἐν τοσούτῳ δὲν ἀπεκρίθης, ἐπέφερε μετὰ
τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας, τί προτιμᾷς, τὰ γράμματα
ἄνευ χρηστῶν ἡθῶν ἢ τὰ χρηστὰ ἦθῃ ἄνευ γραμ-
μάτων;

— Καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ προτιμῶ τὸ πρῶ-
τον, μετ' ὅσα ἤκουσα παρὰ τῆς ὑμετέρας ἐξοχώ-
τητος, θὰ ἔδιδον τὴν προτίμησίν μου εἰς τὸ δεύ-
τερον.

Ἐκεῖνος δὲ μειδιᾷσας ὑπέλαβε·

— Πιθανὸν νὰ νομίζεις καὶ σὺ μετὰ τῶν κα-
τηγόρων μου ὅτι εἶμι φωτισθέντης. Τί θέλετε;
νὰ συστήσω ἀκαδημίαν ὡς τοῦ Γκυλφόρδ; ἀλλὰ
πρὶν ἢ πατήσῃ τις τὸ κατώφλιον αὐτῆς πρέπει
νὰ πατήσῃ τὸ τοῦ ἀλληλοδιδασκατικοῦ σχολείου.

ΚΕΡΚΥΡΑ

[Μελέτημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου].

Συνέγγρα καὶ τόμος: ἰδί σελ. 404.

Ἐπιστρέφοντες ἀπαντῶμεν πολλοὺς χωρικοὺς,
ἐλαύνοντας τοὺς ὄνους αὐτῶν ἄρτοις περορισμέ-
νους· πάντες ἐφαίνοντο καθαροὶ καὶ πεπολιτι-
σμένοι. Μεγαλόσωμὸς τις ἀνὴρ εἶχε πρὸ αὐτοῦ ἔ-
φιππον γυναικα, ἣν πέπλος περιέβαλλεν ὡς Ὀθω-
μανίδα. Νεάνιδες καθ' ὁδὸν κατεβίβαζον μετ' αἰ-
δοῦς τὰ βλέμματα πρὸς τὴν γῆν, καὶ οὐδέποτε
ἤγειρον αὐτὰ ὅτε ξένος διέβηκεν. Ἡ ἐνδυμασία
ἐνταῦθα συνήθως εἶναι κυανῆ· πλατέα κίτρινα
μανδύλια περιβάλλουσι μυστηριωδῶς τὴν κεφα-
λήναι, ἐπὶ τὸ τουρικιώτερον, καὶ αὐτὸ τὸ στό-
μα. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δυτικῆς ἀκτῆς ἀξιοθέατος
εἶναι καὶ ὁ Ἄγ. Θεόδωρος, εἰς ὃν εὐηρεστήθησαν
νὰ ὀδηγήσωσιν ἡμᾶς ὁ γερμανὸς πρόξενος μετὰ
τῆς κυρίας. Ὁ κ. Φῆλς εἶναι πρὸ πολλοῦ ἐγκα-
τεστημένος ἐν Κερκύρα καὶ ἀρχηγὸς σπουδαιοτά-
του ἐμπορικοῦ οἴκου. Ἐγεννήθη ἐν Αἰνδαοῦ τὸ
θερμὸν θέρος διέρχεται οὐχὶ ἐν τῇ ὥραϊα αὐτοῦ
οἰκίᾳ παρὰ τὸ ἀνίκτορον Καποδιστρίου, ἀλλ' ἐν
τῇ ἀπομεμακρυσμένη ἐπαύλει του, ἐν τῇ ξανθῇ
θαλάσῃ τοῦ Σόδαβεν. Κατὰ εὐάρεστον σύμπτω-
σιν μίαν ἐβδομάδα κατόπιν ἐπέβημεν πλοίου ἐν
Κερκύρα μετὰ τῶν ἀξιεράστων τούτων συμπα-
τριωτῶν μετακίνοντες οἴκαδε. Περήλομεν πρῶ-
τον μέγα οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ οἱ Ἀγγλοὶ εἶχον συ-
στήσῃ σχολὴν ἀγροτικὴν· κακὸς οἰωνὸς ὅτι αὐτὴ
κατεστράφη, ὡς ἡ ἀγροτικὴ σχολὴ τοῦ κόμητος
Καποδιστρίου ἐν Τύρινθι. Ἐίδομεν καθ' ὁδὸν τὴν

1. Ἰστορ. Ἀναμνησεῖς.

παλαιὰν Χρυσίδα, καὶ τινες ὠραίας κώμας ἐπὶ τῶν λόφων, ὡς τὴν Καμάραν, τοὺς Καλαφατιῶνες, Συναράδες, Κουραμάδες καὶ τοὺς δύο Γαρούνας ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τῶν Ἀγ. Δέκα. Ὁ Ἀγ. Θεόδωρος συνίσταται ἐξ ὀλιγίστων οἰκιῶν καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ἐπὶ εὐαέρου ὑψώματος, ἀφ' οὗ εὐραῖαν ἔκτασιν περιβάλλει τὸ βλέμμα. Γέροντες κερκυραῖοι, ὅλοι ἀγγλικοῦ ἐξωτερικοῦ, ὑπεδέξατο ἡμᾶς ἐν τῇ ἀπλοικῇ ἐπαύλει του καὶ ὠδήγησεν εἰς τινὰ τοποθεσίαν, καὶ τὸ πανόραμα τοῦ Πέλεκα ἐπαναλαμβάνεται. Ὁ ἀνὴρ πρὸ μικροῦ εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν ἔπαυλιν, ἐφ' ἧς μεγάλοις γράμματιν ἐπιγράφεται: «Villa Psorula», καὶ ἠνάγκασεν ἡμᾶς φιλοξένως νὰ εἰσέλθωμεν. Ἡ Κυρία, Ἑλληνίς Λευκαδιά, κητέριζε τὰ δωμάτια ἐπὶ τῶν τοίχων ἦσαν ἀνηρτημέναι εἰκόνας γάλλων στρατηγῶν τοῦ ἰταλικοῦ πολέμου τοῦ 1859 καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Καβούρ, λίαν φωτεινὰ χρώματα δὲ διέκρινον ἄλλην εἰκόνα, τὴν τοῦ λόρδ ἄρμοστοῦ Φρ. Ἀδαμ, ἔχοντος ὑπέρυθρον πρόσωπον καὶ πολλὰ παράσημα ἐπὶ τοῦ γενναίου στήθους. Ὁ Ψωρούλας ἔχει ἐν ταῖς ὑπηρεσίαις καὶ δευτέραν ἔπαυλιν, ἐν ἧ τῷ θέρους διατρίβει ὁ ἀυστριακὸς πρόξενος, καὶ ὠραίαν οἰκίαν ἐν Γαρίτσῃ, ἐπίσης ἐρυθρὰν ὡς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀδαμ. . . Οὐχὶ αἰσθηματικὴ γενναϊότης, ἀλλὰ ἡ ὀμόφρονος πατριωτικὴ ἀπαίτησις τοῦ Ἰονίου κοινοβουλίου τῆς 5 Ὀκτωβρίου 1863 καὶ ὁ ὀρθὸς τῆς κατακρίσεως τῆς Εὐρώπης ἠνάγκασαν τὴν Ἀγγλίαν νὰ παραδόσῃ τῇ Ἑλλάδι τὰς κλεῖς (;) τῆς Ἀνατολῆς. Θὰ ἔπραττε τοῦτο, ἐὰν προησθάνετο τὴν ἐγγίζουσαν ἐκρηξίν τῆς τύχης ἐν Ἀνατολῇ; Ὅποῖος ἀμέτρως σπουδαῖος καὶ ὀχυρὸς σταθμὸς δὲν ἤθελεν εἶναι σήμερον ἡ Κέρκυρα ἐν τῇ κατοχῇ μεγάλης δυνάμεως, οἷα ἡ Ἀγγλία; Τιμὴν περιποιεῖ τοῖς Ἰονίοις, ὅτι τὰς χύτρας τῶν ἀγγλικῶν κραάτων ἀντήλλαξαν διὰ τοῦ σπαρτιατικοῦ ζωμοῦ τῆς Ἑλλάδος. «Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος». Ἄλλως δὲ ἡ ἱστορίαι τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν εἶναι τιμὴ σελίς ἐν ταῖς χρονικοῖς τῆς μεγάλης δυνάμεως, καὶ ἡ ξένη αὐτῇ δυναστεία ὑπῆρξεν ἡ εὐεργετικωτέρα καὶ φιλανθρωποτέρα πασῶν, ὡς ἑλληνικὴ χώρα ἀπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου ὑπέστη. Ὁ τίτλος λόρδ Μ. Ἀρμοστοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἤχει μοι ἐπιζηλωτέρον ἢ ἀντιβασιλέως ἐν Ἰνδίαῖς ἔφερον αὐτὸν οἱ ἐξῆς ἄνδρες: ὁ σκληρὸς καὶ ἐπίμονος Μάιλτανδ μέχρι τοῦ 1824 ὁ σίρ Φρ. Ἀδαμ (1824—1832) ὁ οἰκοδομήσας τὴν Β. ἔπαυλιν καὶ ἐν Βενίτσῃς τὸ ὀδραγωγεῖον ὁ φιλελεύθερος Νούγεντ μέχρι τοῦ 1835 ὁ Σίρ Κόβερτ Δούγλας μέχρι τοῦ 1841 ὁ Μεκζένη μέχρι τοῦ 1843 ὁ Σήτων μέχρι 1849 ὁ Ἐρ. Οὐάρελ μέχρι τοῦ 1855 ὁ I. Γιούγκ μέχρι τοῦ 1859 ὁ Γλάδστον ἐν τῷ μεταξύ ἔκτακτος, καὶ τέλος ὁ Σίρ Ἐρ. Στόρξ (1859—1864). Εἶναι λυπηρὸν ὅτι αἱ εὐεργεσίαι τῆς προστασίας

ἐταράχθησαν διὰ τινῶν πράξεων, αἵτινες πικρότερον συναισθήματα ἐγκατέλιπον παρὰ τοῖς Ἰονίοις ἐνωσὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Μάιλτανδ ἐγκαινισθὲν Σύνταγμα, τὴν παράδοσιν τῆς Πάργας τῷ Ἀλήπασχ, τὴν κατάθλιψιν τοῦ Ἰονίου πατριωτισμοῦ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, τὴν οὐδετερότητα κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἀγγλων, τὴν κατεδάφισιν τῶν ἰονίων ἀναλώμασιν ἀνευεργεθέντων φρουρίων καὶ τὰς συντάξεις τῶν ἄγγλων ὑπαλλήλων. «Was it necessary, that the burden of their recompense should be thrown by millionaire England upon bankrupt Greece?» Οὕτως ἐρωτᾷ ὁ Κίρκβαλλ, καὶ ὁ αὐτὸς ἄγγλος συγγραφεὺς ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῶν Ἰονίων ἔτι πλεονα ἢ ὅσα ἐπραξεν. Ἐν Ἀθήναις, λέγει, πόλει νεωτάτῃ, τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα εἶναι κάλλιον διεργουμισμένον, ἢ ἐν ταῖς ἰονίοις νήσοις, ὡς ἡ Ἀγγλία ἐπὶ 50 ἔτη ἐυβέρνησε. Περὶ τούτου ὅμως δὲν δύναμαι νὰ κρίνω.

Τῆς Κερκύρας ἀπήλθομεν τῇ 5 μαΐου (ἀπρ. 23, ε. π.), ἑορτῇ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἀφοῦ ἐξήγειραν ἡμᾶς κανονοβολισμοὶ εἰς τιμὴν τοῦ βασιλικοῦ ὀμνύμου τοῦ δρακοντοφόρου ἀγίου. Ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας Ὀρους καὶ τῶν βορείων τῆς νήσου μερῶν ἠθέλομεν νὰ συμπαραλάβωμεν ἀποχωρίζομενοι, ὁ δὲ κ. Ῥωμανὸς εὐχεστήθη νὰ μᾶς συνοδεύσῃ ἐκεῖσε. Ἐλάθομεν τὴν πρὸς τὴν Παλαιοκαστρίτσαν ἄγουσαν μέχρι τῆς οἰκίας Dottori, (εἰς τοὺς ἰατροὺς), ὅπου ποτὲ εἶχε σχεδιασθῆ ἡ συνωμοσίαι τῶν ἀδελφῶν Βαντιέρκ. Ὁ πρωτὸς οὐρανὸς τοῦ Ἰονίου ἦν καθαρὸς, κυανὸς, οὕτω διαφανὴς ὥστε ἀρχαῖος πεπειραμένος ὀφθαλμὸς θὰ ἠδύνατο νὰ διῶθῃ ἐκεῖ ἐπάνω τοὺς ἀρχαίους θεοὺς, τοῦλάχιστον τόσον εὐκρινῶς ὅσον ὑπὸ τὸ πικραπέτασμα ἐν τῷ Ὀρφεῖ καὶ τῇ Ἰριγενείᾳ τοῦ Γλόυκ. Μόνος ὁ Ποσειδῶν ἔλειπε, διότι, ὡς πιστεύω, ἔνεκα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου «Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ' εὐνταε». Αἱ ἐλαῖαι, αἱ παλαιαὶ σδασταὶ φίλαι, ἀπεχαιρέτιζον ἡμᾶς ἐκ τῶν ὀρέων καὶ τῶν κοιλάδων. Οὐδέποτε θὰ γίνωμεν ἐπιλήθμονες ὕμων, ἰσραὶ κορυφαὶ τῶν ἑλαίων οὐδέποτε, ἐλευσίνια μυστήρια τῆς ἱερότητος καὶ ἰσχύος τῶν δασῶν! Ἐνώπιον ἡμῶν ὕψουτο τὸ ὄρος τοῦ Παντελεήμονος, διακλάδωσις τοῦ Παντοκράτορος ἑσταθμεύσαμεν ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, ἐν Σκρηπερῷ, ἀξιολόγῳ κώμῃ ὑπὸ λευκοφαιούς βράχους. Ὁ λαὸς ἐνταῦθα πάλιν ἤγετο φαικικὴν ἑορτὴν—τετάρτη αὐτῇ κατὰ σειράν. Γυναῖκες καὶ ἄνδρες, ἀπαντῶντες πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ἡμῶν, ἐκάθηντο κωθροὶ πρὸ τῶν πυλώνων, πᾶσαι αἱ γυναῖκες ἔφερον τὴν μέγιστον (κεφαλόδεσμον) τὴν κόμην ἐρυθραῖς ταινίαις συμπεπλεγμένην καὶ κερύφαλον ἐκ λευκοῦ πέπλου τὸ βραχὺ ἐστωκάρδιον, ἐφ' οὗ τὰ στήθη ἐλεύθερα ἀνεπαύοντο, χιονολευκῶ πέπλῳ κεκαλυμμένα, καὶ τὸ ὑπομέλαν ἐνδυμα μετὰ τῶν ἐρυθρῶν κρασπέ-

δων μοι ἀνέμνηταν τὰς ἐνδυμασίας τῆς Σόρας καὶ Ποντεκόρβας, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἐνταῦθα πάντα εἰσι φανταστικώτερα. Ἡ ἐνδυμασία φαίνεται οὕσα ἀλβανικὴ (;) ὅποια βεβχίως εἰσι καὶ τὰ ἀγκυλωτὰ πέδιλα μετὰ τῶν ἐρυθρῶν θυσάνων. Ὁ ἐνταῦθα ὄρεινός λαός — ὠραῖοι καὶ εὐρωστώτατοι ἄνδρες — ζῆ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἄρτου ἀραβοσιτίνου, ὅστις εἶναι βαρὺς καὶ σκληρός· εὐρομεν ὁμῶς ἐν Σικρηπερῷ καλὸν σίτινον ἄρτον ἐκ τῆς πλησίον Κορακιάνας, ἀφ' ἧς κατὰγονται οἱ ἀριστοὶ ἀρτοποιοὶ τῆς Κερκύρας. Πολλὰ τῶν περὶ ζωμῶν, Δουκάδες, Διαπάδες, Γαρδελάδες, ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ οἰκογενειῶν. Οἱ Δουκάδες ἀπὸ τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ Δουκάς· καὶ πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῆς κόμης καλοῦνται οὕτω. Αἰάτης εἶναι ὁ ἀλβανός τῆς Ἠπείρου· Αἰαπάδες λοιπὸν μαρτυροῦσιν ἠπειρωτικὴν μετανάστασιν. Θαυμασίαι σημηνογραφίαι τῆς παραδεισίτου ταύτης γῆς καὶ θαλάσσης παρουσιάζονται τῷ ἀνερχομένῳ ἐπὶ τοῦ Παντελεήμονος τὴν ἀμαξίτην ὁδὸν, μετὰξὺ βράχων καὶ δασῶν ἐλαιῶνων. Τὰ νῶτα τοῦ ὄρους εἰσι τὸ τέρμα τῆς νήσου. Ὅτι ὅπισθεν αὐτοῦ κρύπτεται ἔτι μία μεγάλη ἀκτὴ, νέα μαγικὴ χώρα, ξένη καὶ ἀπολεχωρισμένη τῆς λοιπῆς Κερκύρας, δὲν τὸ φαντάζεται ὁ εὐρισκόμενος ἐν ταῖς ὑπορείαις τοῦ βουνοῦ· ὅτε ὁμῶς ἀφικόμεθα εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Παντελεήμονος, ἀνεκράξαμεν ὑπὸ τῆς ἀπροσδοκῆτου χαρᾶς. Ἐνταῦθα ἠσθάνθημεν ἀκριβῶς ὅτι ἄλλοτε στὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Κορσικῆς ἐκεῖνου, ἀφ' οὗ σκοποῦνται αἱ ἀπώταται θάλασσαι καὶ ἡ Σαρδηνία. Ὅπόσον ἰσχυρὰ θὰ ἦτο ἡ ἐντύπωσις, ἣν ἠσθάνθη ἡ ψυχὴ τοῦ Βάσκο Νούνεζ de Balba ὅτε ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τοῦ Darien αἴφνης κατεῖδε τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ. Τούτου ἀνεμνήθημεν ἐνταῦθα, διότι ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ὁ Νούνεζ μοι ἐνετυπώθη ὡς ἡ προσφιλεστέρη σελὶς τῆς ἱστορίας τῶν Conquistadores.

Καθήμενοι ἐπὶ ξηρῶν βράχων, παρὰ παλαιὸν ὑπόφριον ναῖδριον, ἐστρέψαμεν τὰ βλέμματα πρὸς τὴν κάτωθεν ἡμῶν ἀπαστρέπτουσαν πολύχρωμον εἰκόνα, εἰς τὴν θάλασσαν ἀπολήγουσαν· πρὸς λόφους ὑψουμένους, οὓς στεφανοῦσι κῶμαι, πυκνοὺς ἐλαιῶνας, ἀνεμομύλους, πρασινίζοντας ἠδέϊας πεδιάδας, ἐφ' ὧν διασταυροῦνται ὁδοὶ λευκάζουσαι, μυστηριώδεις ἀκτὰς καὶ ἥρεμα παραλιῶν κρᾶσπεδα, ἀπωτέρω δὲ τὴν ἀχανῆ θάλασσαν. Ἐν αὐτῇ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς νήσου, καὶ ὁμῶς ἰκανῶς μακρὰν, ὅπως δῶ τῇ φαντασίᾳ μου ἔκτασιν, ἀναπαύονται τέσσαρες νῆσοι, ἀπαστρέπτουσαι ὡς χρυσόλιθοι ἐκ τῆς παραστάσεως αἰγλης τῆς θαλάσσης· φαντασιώδεις παραστάσεις, οἷαι αἱ τοῦ μυθικοῦ κόσμου. Ποῖα ὄντα κατοικοῦσιν αὐτάς; Ἐρχοσιν τὴν φύσιν τοῦ Ἄριελ; Τί αἰσθάνονται; Τί πράττουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρημικῆς ταύτης τῶν κυμάτων μαρμαρυγῆς; Δεξιόθεν ὑψοῦνται ἐπὶ τῆς θαλάσσης σοβαρὰ καὶ γιγαντιαῖα τὰ ἀροκερκύ-

νικ ὄρη τῆς Ἠπείρου. Ἡ εἰκόνη αὐτῆ εἶναι τόσῳ ὠραία καὶ τόσῳ λεπτή, ὥστε φοβεῖται τις μὴ τὴν ἴῃ ἀναλυομένην ὑπὸ τὰ βλέμματα, ὡς ἡ φαντασιοκοπία τοῦ Προσπερου, ἦτις, ὡς κεκὸν ἔνδαγμα, διαλύεται. Ἐνετυπώθη βαθέως ἐν τῇ μνήμῃ μου ἦτο ὁ ἀποχαιρετισμὸς τῆς Ἑλλάδος· θέλω τὴν ἀνακαλέσθαι εἰς τὴν ὑπαρξίν, ὅταν ἡ ἄμορφος ομίχλη τοῦ βορᾶ με περιβάλη. Αἱ μυστηριώδεις νῆσοι ἐκεῖ — πόσῳ κρῖμα ὅτι φέρουσιν ὀνόματα — ἔπρεπε νὰ μένωσιν ἀείποτε ἀνώνυμοι· εἰσι τὰ Τετρανήσια τῶν ἀρχαίων, ἀ ὁ Φώτιος Ὁθωνίου νήσους καλεῖ (ἤδη ἡ γοητεία αὐτῶν διαταράχθη διὰ τῆς λογικῆς ταύτης παρατηρήσεως) Σαμοθράκη, Διάπουλο, Ὁθωνοὶ καὶ Ἐρικουσα καλοῦνται σήμερον. Ἐξ αὐτῶν οἰκοῦνται οἱ Ὁθωνοὶ, οὐχὶ ὑπὸ ἀερίων πνευμάτων τοῦ Ἄριελ, ἀλλ' ὑπὸ πτωχῶν ἀλιέων, περὶ ὑπάρξεως σκληρῶς ἀγωνιζομένων. Καθὼς τὴν δημηρικὴν Σχερίαν, οὕτω καὶ τὴν νῆσον τῆς Καλυψοῦς ἐξήτησάν τινες ἐν τοῖς ὕδασι τούτοις, νομίσαντες εἶτι εὐρον αὐτὴν ἐν Ὁθωνοῖς· ὅλας παραλόγως, διότι ὁ Ὀδυσσεὺς δέκα καὶ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας ἐχρειάσθη, ὅπως πλεῦσῃ ἀπὸ τῆς νήσου τῆς Καλυψοῦς εἰς τὴν τῶν Φαιάκων. Ὁ Προκόπιος ὀνομάζει αὐτὴν οὕτω. Μεταξὺ τῆς βραχῶδους ταύτης νήσου καὶ τοῦ Διαπούλου ἐξέχει λευκὸς σκόπελος, μακρόθεν ἀκριβῶς ὡς ἱστῖον φαινόμενος· τοιοῦτον πράγματι ἐξέλαθεν αὐτὸν ὁ ἀδελφός μου· οὗτος εἶναι ὁ μυθώδης σκόπελος, ὁ νομίζόμενος ἀπολελιθωμένη ναῦς τῶν Φαιάκων. Ὁ Προκόπιος ἀφηγεῖται ὅτι ἐν Κασσιώπῃ, σωζομένη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐπὶ πῆς ἀκτῆς, εἶδε μαρμαρίνον πλοῖον, ὅπερ ἐλέγετο ἀπολελιθωμένη ναῦς τῶν Φαιάκων· αὐτὸς ὁμῶς ἔσχε τὴν φρόνησιν νὰ τὸ ὀρίσῃ ὡς ἱερὰν νῆα τοῦ Διός.

Τὴν ὁδὸν κατήρχοντο πλῆθος λευκοπέπλων κορασίαν, ἐλαυνόντων οὐμνια προβάτων εἰς Καστελλάνους. Ἐσομεν αὐτὰ συνοδοιπόρους· πτωχὰ παιδιὰ καὶ κοράσια εἶποντο ἡμῖν, ἄλλα δὲ μετ' οὐ πολὺ συνήχθησαν περὶ ἡμᾶς, ὅπως λάθωσι μικρόν τι δῶρον· τὰ συμπλέγματα αὐτῶν ἐν τῇ φανταστικῇ τῶν ἐνδυμασίᾳ παρίστων θαυμασιωτάτην εἰκόνα ἐπὶ τῆς ἀγρίας ἄκρας τῶν βράχων τοῦ ὄρους. Τὰ κοράσια ἤλασαν τὰ ποίμνια ἔτι μακρότερον καὶ ταχέως ἀπωλέσαμεν αὐτὰ ἐπὶ τῆς εὐρείας ὁδοῦ, ὅπισθεν τῶν προτεταμένων βράχων. Δύο ὁδοὶ ἄγουσι κάτω πρὸς τοὺς Καστελλάνους, Βαλιανὶδ, Ἄγριν, Χαρεπισκόπους, Σπάγους (εἰς τοὺς πάγους)· ἡ μία ἄγει καὶ εἰς Περούλαδες, ἡ ἑτέρα εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Ὄρους κομῶπολιν, Κερουσάδες. Ἐκεῖθεν ἀφικνεῖται τις μέχρι τοῦ λιμενίσκου Σιδάρι.

Βλέμμα πόθου ἐρρίψαμεν ἐπὶ τῶν κωμῶν τούτων, κειμένων ἐπὶ τῶν ἡλιοφεγγῶν λόφων ὑπὸ μέλανα συμπλέγματα δένδρων, εὐκρινῶς δρατῶν, πασῶν ἡρέμων ὡς ἐν ὄνειρῳ καὶ τὴν φαντασίαν σαχηνεουσῶν πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐκεῖ ὑποκρυπτομένων εἰδυλλίων. Τῇ ἀληθείᾳ, μόνον διὰ τῆς

βίας ἀπεχωρίσθημεν ἀπὸ τῆς θέας τῶν παραδόξων ἐκείνων παραλιῶν, καὶ μετὰ πόνου παρητήσαμεν τὴν περιπλάνησιν ἐπὶ τῶν ἐγκαταλειμμένων ἀκτῶν. Τὸ ἀτρόπιοιον τοῦ Λούδ, ὅπερ θὰ μεταφέρῃ ἡμᾶς εἰς Βρεντέσιον, ἐλλειμενίζεται ἤδη ἐν Κερκύρα. Ἀλλὰ, καὶ τί ἄλλο ὑπάρχει ἐκεῖ ἀπωτέρω; Εἰκὼν διαδέχεται εἰκόνα, ὄνειρον διαδέχεται ὄνειρον! Τοιαύτη τυγχάνει καὶ ἡ τοῦ ἡμετέρου βίου περιπλάνησις.

Ἐπεβιάσθημεν τοῦ ἀτμοπλοίου *Aelgros*, καὶ παρὰ τὸ Βουθρωτὸν, μεταξὺ τοῦ ἀρωτηρίου Σκάλα καὶ τῆς Κασσιώπης, ἀνήχθημεν εἰς τὸ εὐρὺ πέλαγος.

Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
Unde iter Italiam, cursusque brevissimus undis.

ΕΚ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΣΤΡΑΤΑΡΧΑΙ

Οὐδὲν ἔθνος δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἄνδρας ἀρχίσαντας ἀπὸ τῶν ἀπλῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ καὶ προαχθέντας μέχρι τῶν ἀνωτάτων στρατιωτικῶν θέσεων, ὅσους ἡ Γαλλία τὸ φαινόμενον τοῦτο συμβαίνει ἐνταῦθα ἀδιακόπως ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως. Τὸ ἀνοικτὸν τῆ ἰκανότητι στάδιον πολλάκις λαμπρῶς ἐτιμήθη ἐκεῖ. Ὁ Χῶς, ὁ Οὐμβέρτος, ὁ Πισεργὺ ἤρξισαν τὸ στάδιον τῶν ὡς ἀπλοῖ στρατιωτῶν. Ὁ Χῶς, ὑπηρετὸν ἐν τῷ βασιλικῷ στρατῷ, ἐκέντα ἐνδύματα, καὶ διὰ τοῦ τιμημάτος τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ἠγόραζε βιβλία περὶ τῆς πολεμικῆς ἐπιστήμης. Ὁ Οὐμβέρτος ἦτο ἀνάγωγος νέος ὢν. Τῷ δεκάτῳ ἔκτῳ ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, καὶ ἐναλλάξ ἐχρημάτισεν ὑπηρετὴς ἐμπόρου εἰς Νανσύ, ἐργάτης εἰς Λυὸν καὶ μεταπράτης δερμάτων κονίκλων. Τὸ 1792 ἔλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ἐθελοντῆς, καὶ μετὰ ἐν ἔτος ἔγεινεν ὑποστράτηγος. Ὁ Κλέβερ, ὁ Λεφῆρ, ὁ Βικτώρ, ὁ Δερλὸν, ὁ Μυράτ, ὁ Βεσσιέρ καὶ ὁ Νέϋ ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἀπλοῖ στρατιῶται. Ὁ Σαιν-Σὺρ, υἱὸς βυρσοδέφου εἰς Τούλ, ἐχρημάτισε κατὰ πρῶτον ὑποκριτῆς, ἀλλ' ὕστερον ἐνεγράφη εἰς τὸ ἐλαφρὸν ἵππικόν, καὶ ἔγεινε λοχαγὸς τὸ αὐτὸ ἔτος. Ὁ Βικτώρ, δούξ τοῦ Βελλυνῶ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ πυροβολικὸν τὸ 1781 ἀπεβλήθη τῆς ὑπηρεσίας κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως συμβάντα, ἀλλ' ἅμα ἐκνήρυχθη ὁ πόλεμος ἐνεγράφη ἐκ νέου, καὶ μετ' ὀλίγου μῆνας ἔλαβε διὰ τῆς τόλμης καὶ τῆς ἰκανότητός του τὸν βαθμὸν ταγματάρχου. Ὁ Μυράτ, «ὁ εὐεὶδὴς ξίφομάχος», ἦτο υἱὸς ξενοδόχου χωρίου τινὸς τοῦ Περιγὸρδ, ὅπου ἐπεμελεῖτο τοὺς ἵππους. Κατετάχθη δὲ τὸ πρῶτον εἰς τάγμα ἵππέων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεβλήθη διὰ τὴν ἀπειθειάν του ἀλλ' ἐγγραφεὶς ἐκ νέου ταχέως ἀπέκτησε τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου. Ὁ Νέϋ, κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος, κατετάχθη εἰς τοὺς Οὐσσάρους καὶ προεβιάσθη βαθμηδόν. Ἐπροστατεύετο δὲ ὑπὸ τοῦ Κλέβερ, ὅστις ταχέως ἀνακαλύψας τὴν ἰκανότητά του ἔδωκεν αὐτῷ τὸ ἐπώνυμον

Ἀκαμάτου. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως ὁ Σούλτ ὑπηρετήσεν ἐξ ἔτη πρὶν λάβῃ τὸν βαθμὸν τοῦ δεκανέως· οὐδὲν ἦττον ταχέως προεβιάσθη σχετικῶς πρὸς τὸν Μασσέναν, ὅστις δεκατέσσαρα ἔτη ὑπηρετήσεν ἕνα γείνη δεκανεὺς· μετὰ ταῦτα ὅμως διήλθε βαθμηδὸν ὅλους τοὺς βαθμοὺς μέχρι τοῦ στρατάρχου, ἀλλ' ἔλεγε πάντοτε ὅτι περισσότερο ἐκοπίασεν ὅπως γείνη δεκανεὺς ἢ ὅπως λάβῃ τοὺς λοιποὺς βαθμοὺς. Τοιοῦτοι προεβιασμοὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ μέχρι τοῦ νῦν. Ὁ Σαγγαρὸν κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως ἐν ἔτει 1815 ὡς στρατιώτης. Ὁ στρατάρχης Βυζῶ μόνον μετὰ τετραετίαν ἔγεινεν ἀξιωματικὸς, ὁ δὲ στρατάρχης Ῥανδὸν, ὁ μετὰ ταῦτα ὑπουργὸς, ἤρξισε τὸ στάδιον αὐτοῦ ὡς τυμπανιστῆς, καὶ παρίσταται ἐν τῇ εἰς Βερσαλλίας εἰκόνι αὐτοῦ ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τυμπάνου, ζωγραφηθεὶς οὕτω κατ' ἰδίαν αἴτησιν. Τοιαῦτα παραδείγματα ἐμπνέουσιν ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς Γάλλους στρατιώτας, διότι ἕκαστος αὐτῶν αἰσθάνεται ὅτι δύναται νὰ ἀποκτήσῃ τὰς ὑπερτάτας τιμὰς.

ADIEU (ΥΓΙΑΙΝΕ, ΧΑΙΡΕ !)

Τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο τοῦ ἀποχαιρτισμοῦ εἶνε ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ὑπηγόρευσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτὴ ἡ καρδιά. Σὲ ἀφίνω δηλαδή, δὲν θὰ εἶμαι πλέον παρὼν διὰ νὰ συμμετέχω εἰς τὰς χαρὰς καὶ εἰς τὰς λύπας σου, δια νὰ ἐπαγρυπνῶ ἐπὶ σοῦ, καὶ διὰ τοῦτο καθ' ἕλον τοῦτον τὸν χρόνον, καθ' ὃν μέλλω νὰ εἶμαι ἀπών, σὲ συνισῶ εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὸς ἄς σὲ σιέπῃ καὶ σώζῃ ὑπὲρ ἐκείνων, ὅσοι σὲ ἀγαπῶσιν. Ἀλλὰ τὸ adieu τοῦτο (ἦτοι κατὰ λέξιν: εἰς τὸν Θεόν!) σημαίνει καί: πρέπει νὰ χωρισθῶμεν· θὰ ἀγαπῶμεθα πάντοτε, καὶ ἴσως δὲν θὰ ἐπανιδώμεν πλέον ἀλλήλους. Ὁθεν καὶ ἡ λέξις αὕτη, εἰ καὶ καλὴ καὶ παρηγορητήριος, εἶνε ὅμως πάντοτε καὶ θλιβερά.

«Υγίαине (adieu!), λέγει ὁ Λαμαρτίνος, λέξις, τὴν ὁποίαν ὑγραίνεις καταπίπτον ἐπὶ τοῦ χεῖλους ἐν δάκρυ, λέξις ἣτις ἀποπερατοῖ τὴν χαρὰν καὶ κόπτει τὴν ἀγάπην, λέξις, δι' ἧς ἡ ἀναχώρησις μᾶς ἀποκόπτει τὴν ἡδονὴν, λέξις, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξέλκω μίαν ἡμέραν ἢ αἰωνιότης! Υγίαине! . . . πολλάκις τοῦ βίου μου σὲ εἶπα, ἀφίνων προσφιλέστατά μοι ὄντα, χωρὶς νὰ ἐννοήσω πόσῃν θλιψὴν καὶ ὑποστάθμην ἐμπεριέχεις, ὅταν ὁ μὲν ἄνθρωπος λέγῃ: Ἐπιστροφή! ὁ δὲ Θεὸς λέγῃ: Ποτέ!»

Λέγουσι καθ' ἑκάστην κοινῶς, καὶ γράφουσιν εἰς τὰ μυθιστορήματα καὶ τὰ δράματα: *Υγίαине, ἢ μάλλον καλῆρ ἀντάμωσιν* (adieu, ou plutôt . . . au revoir). Τῆς λέξεως *υγίαине* φάνεται ὅτι γίνεται χρῆσις ἰδίως διὰ τὰς μακρὰς ἀπουσίας, ἢ διὰ τὸν αἰώνιον χωρισμὸν. Ἀλλὰ διὰ τί; Διατί νὰ μὴ εἶπῃ τις *υγίαине* καὶ τὸ ἐσπέρας πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους μέλλει νὰ ἐπανιδῇ αὐ-